

ФРОЛОВА О. Г.,

кандидат юридичних наук,
представник Уповноваженого Верховної
Ради України в системі судуоустрою
з права на справедливе правосуддя
та представництва в Конституційному
Суді України Секретаріату
Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини
(Конституційний Суд України)

УДК 343.6

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.4.44>

ОЗНАКИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Увага в статті зосереджена на питанні виокремлення ознак фармацевтичної діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони. До них пропонується віднести: а) правові та інші властивості фармацевтичної діяльності; б) її взаємозв'язок з державним регулюванням; в) спеціально-галузеве розуміння фармацевтичної діяльності у кримінальному праві; г) види суб'єктів (учасників) фармацевтичної діяльності; ґ) правову природу діяльності, що здійснюється цими суб'єктами (економічну, господарську, адміністративно-управлінську та ін.); д) потрібний обсяг правової (або кримінально-правової) охорони фармацевтичної діяльності.

Зазначається, що правові властивості фармацевтичної діяльності пов'язуються з правовим змістом охорони здоров'я (індивідуального та/або публічного). Акцентується увага на тому, що обов'язковим елементом фармацевтичної діяльності є державне регулювання, яке забезпечує реалізацію її правових, соціальних та економічних властивостей у межах, необхідних для охорони здоров'я. Визначаються "показники" державного регулювання фармацевтичної діяльності.

Стаття містить аналіз самостійних елементів фармацевтичної діяльності, особливості розуміння такої діяльності на галузевому рівні. Узагальнюється, що для належної кримінально-правової охорони фармацевтичної діяльності потрібно враховувати, що в її зміст слід включати всі обов'язкові елементи такої діяльності з урахуванням їх різного галузевого розуміння.

На основі дослідження було з'ясовано, що у законодавстві відсутній вичерпний перелік суб'єктів фармацевтичної діяльності, однак саме на законодавчому рівні встановлені конкретні вимоги до певних видів фармацевтичної діяльності, які здійснюють ці суб'єкти.

З'ясовується, що загальний обсяг кримінально-правової охорони фармацевтичної діяльності визначається реальними (фактичними) потребами самої держави у встановленні кримінально-правових норм-заборон для здійснення фармацевтичної діяльності та правовими наслідками порушення кримінально-правових норм-заборон, які встановлені для здійснення фармацевтичної діяльності.

Ключові слова: кримінально-правова охорона, фармацевтична діяльність, ознаки фармацевтичної діяльності, суб'єкти фармацевтичної діяльності, ліцензування.

Frolova O. G. The main properties of pharmaceutical activity as an object of criminal law protection

The main focus of the article is on the issue of distinguishing the properties of pharmaceutical activity as an object of criminal law protection. It is proposed to include: a) legal and other properties of pharmaceutical activity; b) its relationship with state regulation; c) special branch understanding of pharmaceutical activity in criminal law; d) types of subjects (participants) of pharmaceutical activity; e) the legal nature of the activities carried out by these entities (economic, administrative and managerial, etc.); e) the necessary scope of legal (or criminal-legal) protection of pharmaceutical activity.

It is noted that the legal properties of pharmaceutical activity are related to the legal content of health care (individual and/or public). Attention is focused on the fact that a mandatory element of pharmaceutical activity is state regulation, which ensures the implementation of its legal, social and economic properties within the limits necessary for health protection. The "indicators" of state regulation of pharmaceutical activity are determined.

The article contains an analysis of independent elements of pharmaceutical activity, features of understanding pharmaceutical activity at the industry level. It is summarized that for proper criminal legal protection of pharmaceutical activity, it is necessary to take into account that its content should include all mandatory elements of pharmaceutical activity, taking into account their different sectoral understanding.

On the basis of the research, it was found that the legislation lacks an exhaustive list of subjects of pharmaceutical activity, however, it is at the legislative level that specific requirements for certain types of pharmaceutical activity carried out by these subjects are established.

It turns out that the total scope of criminal legal protection of pharmaceutical activity is determined by the real (actual) needs of the state itself in establishing criminal legal norms-prohibitions for pharmaceutical activity and the legal consequences of violating criminal legal norms-prohibitions established for pharmaceutical activity.

Key words: *criminal law protection, pharmaceutical activity, properties of pharmaceutical activity, subjects of pharmaceutical activity, licensing.*

Вступ. Фармацевтична діяльність є обов'язковим компонентом охорони здоров'я в державі (індивідуального або публічного) та складовою частиною її національної безпеки. Нормативне регулювання фармацевтичної діяльності впливає на забезпечення належного стану правової охорони здоров'я. Для обґрунтування потреби кримінально-правової охорони фармацевтичної діяльності в цілому (тобто визнання її самостійним об'єктом кримінально-правової охорони) потрібно з'ясувати основні ознаки такої діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони.

Постановка завдання. Метою даної статті є розкриття основних ознак фармацевтичної діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони.

Результати дослідження. До основних ознак фармацевтичної діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони можемо віднести наступні: а) правові та інші властивості фармацевтичної діяльності; б) її взаємозв'язок з державним регулюванням; в) спеціально-галузеве розуміння фармацевтичної діяльності у кримінальному праві; г) види суб'єктів (учасників) фармацевтичної діяльності; г) правову природу діяльності, що здійснюється цими суб'єктами (економічну, господарську, адміністративно-управлінську та ін.); д) потрібний обсяг правової (або кримінально-правової) охорони фармацевтичної діяльності.

Правові та інші властивості фармацевтичної діяльності.

Правові властивості фармацевтичної діяльності пов'язуються, передусім, з правовим змістом охорони здоров'я (індивідуального та/або публічного), який охоплює: встановлений

в державі та врегульований нею порядок правових відносин між суб'єктами (учасниками) цієї діяльності з приводу фармацевтичної продукції; наявність спеціальних суб'єктів (учасників), що здійснюють діяльність з фармацевтичною продукцією в межах “правового режиму” охорони здоров'я та мають повноваження використовувати певні правові заходи в межах охорони індивідуального та публічного здоров'я; наявність фармацевтичної продукції як специфічного предмета фармацевтичної діяльності; системний характер фармацевтичної діяльності у межах охорони індивідуального та публічного здоров'я; специфічна мета, досягнення якої забезпечує виконання основних завдань фармацевтичної діяльності в межах охорони індивідуального та публічного здоров'я.

Взаємозв'язок фармацевтичної діяльності з державним регулюванням. Обов'язковим елементом фармацевтичної діяльності є державне регулювання, яке розуміється як “сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ та організацій на розвиток суспільного способу виробництва з метою стабілізації та пристосування до умов, що змінюються” [1].

Фактично державне регулювання фармацевтичної діяльності забезпечує “існування” всіх її основних властивостей: правових, соціальних економічних. Воно забезпечує “базову будову” фармацевтичної діяльності, на якій ґрунтуються її основні властивості. Адже державне регулювання “спрямоване на забезпечення загальних правил поведінки (діяльності) суб'єктів правовідносин” [2, с. 40] у межах фармацевтичної діяльності.

Отже, для фармацевтичної діяльності властива обов'язкова участь державного регулювання, яке забезпечує реалізацію її правових, соціальних та економічних властивостей у межах, необхідних для охорони здоров'я. Тобто охорона здоров'я виступає своєрідним “загальним знаменником” для державного регулювання фармацевтичної діяльності. Державне регулювання фармацевтичної діяльності виступає своєрідним показником державної моделі фармацевтичної діяльності в Україні. Адже лише держава в особі уповноважених нею органів – суб'єктів фармацевтичної діяльності – у поєднанні з властивими державному регулюванню методами впливу спроможна забезпечити механізм регулювання фармацевтичної діяльності. У загальному вигляді причини цього можна пояснити тим, що саме здатне зробити лише використання державного регулювання: *по-перше*, специфічною метою – прагненням забезпечити охорону передусім публічного здоров'я, а, *по-друге*, засобами досягнення цієї мети, які пов'язані передусім з встановленням відповідних дозволів і заборон, а також з контролем за їх дотриманням.

“Показниками” державного регулювання фармацевтичної діяльності слід вважати: 1) державну модель фармацевтичної діяльності в Україні, що включає: а) державу як обов'язкового учасника реалізації фармацевтичної діяльності; б) обов'язковий прямиий чи непрямиий вплив держави на інших учасників фармацевтичної діяльності, який забезпечується встановленням відповідних дозволів і заборон у поєднанні з обов'язковим державним контролем за їх дотриманням; 2) державну модель фармацевтичної діяльності, яка забезпечує охорону публічного здоров'я як невід'ємний елемент національної безпеки України.

Значимість державного регулювання фармацевтичної діяльності пояснює особливості його кримінально-правової охорони, що необхідні для забезпечення відповідного фрагменту охорони публічного здоров'я та національної безпеки в цілому.

Спеціально-галузеве розуміння фармацевтичної діяльності у кримінальному праві. Різні види фармацевтичної діяльності передбачають різний “набір” її суб'єктів та відмінні за своїм характером правовідносини між цими суб'єктами. У найбільш широкому розумінні самостійними елементами фармацевтичної діяльності можна вважати:

1) **систему суб'єктів (учасників) фармацевтичної діяльності**, які у своїй діяльності забезпечують створення, виробництво, зберігання і поширення лікарських засобів та виробів медичного призначення [3, с. 19; 4, с. 70], що необхідне для належної охорони публічного здоров'я. Специфічним суб'єктом фармацевтичної діяльності є держава, що здійснює регулювання цієї діяльності та забезпечує його мету – належну охорону публічного здоров'я. Іншими словами, обов'язковим суб'єктом фармацевтичної діяльності, від якого залежить

розуміння всіх інших елементів фармацевтичної діяльності, є держава в особі уповноважених нею підприємств, установ та організацій, що забезпечують державне регулювання та його специфічну мету – охорону публічного здоров'я;

2) зв'язки (взаємозв'язки) між цими суб'єктами, що набувають значення **правовідносин у сфері фармацевтичної діяльності** та у своєму функціональному аспекті забезпечують **охорону публічного здоров'я**;

3) лікарські засоби та вироби медичного призначення, які є **об'єктами правовідносин** (або, іншими словами, **предметами** фармацевтичної діяльності);

4) **зміст правовідносин**, який утворюють види фармацевтичної діяльності, що здійснюються суб'єктами фармацевтичної діяльності;

5) **державне регулювання**, яке поширюється на всі обов'язкові елементи фармацевтичної діяльності.

Особливість розуміння фармацевтичної діяльності на галузевому рівні полягає передусім в тому, що приписи різних галузей права мають “наскрізний” характер – пронизують всі обов'язкові елементи фармацевтичної діяльності, забезпечуючи свій власний “фрагмент” її регулювання. Жоден з цих приписів не є додатковим по відношенню до іншого. Їх співвідношення будується на засадах бланкетного та функціонального типів (при бланкетному типі – коли у кримінально-правовій нормі у певному обсязі “закладається” зміст положень інших галузей права, а при функціональному – норми інших галузей права “вмикають” роботу норм кримінального права та визначають порядок їх застосування і реалізації) [5, с. 59], але не ієрархічного типу (коли норми “регулятивних” галузей права виступають загальним орієнтиром для норм галузі кримінального права та мають “пріоритет” у формуванні положень кримінально-правової норми) [5, с. 59].

Отже, для належної кримінально-правової охорони фармацевтичної діяльності потрібно враховувати, що в її зміст слід включати всі обов'язкові елементи фармацевтичної діяльності з урахуванням їх різного галузевого розуміння. Незважаючи на таке різне розуміння в інших галузях права, норми останніх мають в будь-якому випадку впливати на зміст, реалізацію та застосування норм кримінального права, що забезпечують кримінально-правову охорону всієї фармацевтичної діяльності, а не її окремих структурних елементів. Адже забезпечити належну охорону здоров'я спроможна лише цілісна, єдина система обов'язкових елементів фармацевтичної діяльності. Її елементи, система яких забезпечує “цілісну” кримінально-правову охорону фармацевтичної діяльності, слід пов'язувати передусім зі створенням, виробництвом, зберіганням і поширенням лікарських засобів та виробів медичного призначення [3, с. 19; 4, с. 70], а також з державним регулюванням цієї діяльності з метою належної охорони публічного здоров'я. Відтак, з точки зору існуючих соціальних цінностей, охорону яких забезпечують кримінально-правові норми, ураження і заподіяння шкоди (істотної шкоди, з позиції ч. 2 ст. 11 КК) можуть зазнавати такі обов'язкові складові фармацевтичної діяльності: 1) права, свободи та інтереси суб'єктів фармацевтичної діяльності; 2) носії цих прав, свобод та інтересів – суб'єкти фармацевтичної діяльності; 3) зв'язки (взаємозв'язки) між суб'єктами фармацевтичної діяльності, які стосуються реалізації належних їм прав, свобод та інтересів і набувають значення правовідносин [6, с. 48-49];

Види суб'єктів (учасників) фармацевтичної діяльності. У законодавстві відсутній вичерпний перелік суб'єктів фармацевтичної діяльності. Однак, саме на законодавчому рівні встановлені конкретні **вимоги до певних видів фармацевтичної діяльності**, які здійснюють ці суб'єкти (для прикладу див. положення редакцій Закону “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 року та від 28 липня 2022 року, а також Закону “Про ліцензування видів господарської діяльності” від 2 березня 2015 року та Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), затверджених постановою КМУ від 30 листопада 2016 року № 929). Причому види фармацевтичної діяльності на законодавчому рівні також залежить від особливостей **предметів фармацевтичної діяльності**, стосовно яких вони (види діяльності) здійснюються. Відтак,

виділення видів суб'єктів фармацевтичної діяльності відбувається за різними критеріями (підставами) у межах **систематизації**. Тому залежно від змісту певних законодавчих вимог, що регулюють правовідносини фармацевтичної діяльності, та їх впливу на здійснювані суб'єктами фармацевтичної діяльності функції у цих правовідносинах, а також стосовно відповідних предметів фармацевтичної діяльності, можна виділити наступні **види** цих суб'єктів:

1) оскільки в преамбулі до Закону “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 року зазначається про “правовідносини, пов’язані із створенням, реєстрацією виробництвом, контролем якості та реалізацією лікарських засобів”, а в абз. 1 преамбули до Закону “Про лікарські засоби” в редакції від 28 липня 2022 року використовується формулювання “правовідносини у сфері лікарських засобів, пов’язані із створенням, фармацевтичною розробкою, доклінічними дослідженнями, клінічними дослідженнями (випробуваннями), державною реєстрацією лікарських засобів, виробництвом, виготовленням (виробництвом) в умовах аптеки, призначенням, застосуванням, імпортом, оптовою та роздрібною торгівлею, дистанційною торгівлею, контролем якості лікарських засобів, здійсненням фармаконагляду”, то у межах фармацевтичної діяльності існують суб'єкти, що здійснюють зазначені її види (для їх найменування доцільно використовувати загальне поняття **“суб'єкти фармацевтичної діяльності у сфері лікарських засобів”** або рівнозначне йому поняття **“суб'єкти фармацевтичної діяльності, що пов’язана з лікарськими засобами”**);

2) оскільки у чинному законодавстві, окрім лікарських засобів, виділяються інші предмети фармацевтичної діяльності, то для позначення суб'єктів, які у межах фармацевтичної діяльності здійснюють діяльність з такими “іншими предметами”, доцільно використовувати загальне поняття **“суб'єкти фармацевтичної діяльності поза сферою лікарських засобів”** або рівнозначне йому поняття **“суб'єкти фармацевтичної діяльності, що не пов’язана з лікарськими засобами”**. Так, у Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), затверджених постановою КМУ від 30 листопада 2016 року № 929) та у п. 10 ст. 7 Закону “Про ліцензування видів господарської діяльності” у поняття лікарських засобів не включаються **“активні фармацевтичні інгредієнти”**. Крім цього, на законодавчому рівні виділяється поняття “фармацевтичний засіб”, яке не є рівнозначним лікарському засобу, оскільки в його зміст включається “речовина (або суміш речовин) природного або синтетичного походження з установленою фармакологічною активністю, яка є об'єктом клінічних досліджень”, а найменування “лікарський засіб” ця речовина або суміш речовин “одержує лише після проведення клінічних досліджень з позитивними результатами та затвердження відповідними державними органами” [7, с. 5]. Тобто фармацевтичний засіб, маючи певні властивості, так би мовити “передуює” появі лікарського засобу. Крім цього, в законодавстві виокремлюється поняття **“вироби медичного призначення”** та рівнозначне йому **“медичні вироби”**, яке охоплює “товари, які застосовуються окремо або у поєднанні між собою з метою діагностики, профілактики, лікування захворювань та реабілітації, проведення медичних процедур і досліджень, відновлення або компенсації порушених або втрачених фізіологічних функцій” [2, с. 31] (див. з цього приводу Технічний регламент щодо медичних виробів, затверджений постановою КМУ від 2 жовтня 2013 року № 753). Відмінності виробів медичного призначення від лікарських засобів “полягають у відсутності прямого або опосередкованого впливу на організм людини за рахунок хімічних, фармакологічних, імунологічних і метаболічних взаємодій із системами організму” [2, с. 31]. Ще одним предметом фармацевтичної діяльності є дієтичні добавки (біологічно активні харчові добавки) – вони не є лікарськими засобами, але “приймаються ... разом з їжею або додаються до їжі в межах фізіологічних норм і вважаються необхідними або корисними для забезпечення здоров'я людини” [8] (у п. 20 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” від 23 грудня 1997 року поняття дієтичних добавок визначається як “харчовий продукт, що споживається у невеликих визначених кількостях додатково до

звичайного харчового раціону, який є концентрованим джерелом поживних речовин, у тому числі білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінеральних речовин (цей перелік не є виключним), і виготовлений у вигляді таблеток, капсул, драже, порошоків, рідин або інших формах”);

3) оскільки в законодавстві окремо наголошується на особливостях державного регулювання, що “бере участь” у фармацевтичній діяльності (наприклад, в преамбулі до Закону “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 року зазначається про “повноваження у цій сфері органів виконавчої влади і посадових осіб”, а в абз. 1 преамбули до Закону “Про лікарські засоби” в редакції від 28 липня 2022 року вказується на “повноваження органів державної влади і посадових осіб у відповідній сфері”), то у межах фармацевтичної діяльності доцільно виділяти суб’єктів фармацевтичної діяльності, які не здійснюють безпосередньо правовідносини у сфері та/або поза сферою лікарських засобів, але в межах фармацевтичної діяльності забезпечують охорону здоров’я шляхом реалізації державно-владних повноважень у сфері та/або поза сферою лікарських засобів (для найменування цих суб’єктів доцільно використовувати поняття “**суб’єкти державного регулювання фармацевтичної діяльності**”). У загальному вигляді цих суб’єктів можна визначити як органи державної влади, що на законодавчому рівні наділені повноваженнями застосовувати певний вплив на інших суб’єктів фармацевтичної діяльності та їх діяльність у сфері та/або поза сферою лікарських засобів, забезпечуючи охорону публічного здоров’я та реалізуючи свої повноваження у межах регулятивної та/або охоронюваної функції.

Поза межами фармацевтичної діяльності “перебувають” фізичні особи-споживачі лікарських засобів та інших предметів фармацевтичної діяльності, а також інші особи, які володіють цими предметами, але не здійснюють економічної (господарської) діяльності з ними, що пов’язана із названими вище правовідносинами. Такі споживачі функціонально не спроможні забезпечувати реалізацію правовідносин фармацевтичної діяльності, а здійснювана ними діяльність з придбання, зберігання і використання предметів фармацевтичної діяльності не потребує ліцензування.

Природа діяльності, що здійснюється названими суб’єктами фармацевтичної діяльності. При виділенні зазначених суб’єктів враховується, що одні з них здійснюють фармацевтичну діяльність у сфері або поза сферою лікарських засобів, а інші – державне регулювання фармацевтичної діяльності, впливаючи шляхом реалізації належних їм державно-владних повноважень на функціонування фармацевтичної діяльності. Діяльність перших є економічною (господарською) і потребує державної реєстрації та в разі її здійснення у сфері лікарських засобів – ліцензування, а стосовно здійснення фармацевтичної діяльності поза сферою лікарських засобів – в будь-якому випадку потребує державної реєстрації, але при здійсненні окремих її видів – також ліцензування (наприклад, діяльність з активними фармацевтичними інгредієнтами, з яких в подальшому виробляються лікарські засоби). Діяльність суб’єктів державного регулювання фармацевтичної діяльності має адміністративно-управлінський характер (але не характер економічної (господарської) діяльності) та стосується методів впливу на види фармацевтичної діяльності у межах та поза межами лікарських засобів. Тому застосовувати розуміння кримінально-правової охорони фармацевтичної діяльності лише “через масштаб” державної реєстрації особи та/або процедури ліцензування не можна. Адже, по-перше, у межах фармацевтичної діяльності існують також “суб’єкти державного регулювання фармацевтичної діяльності”, які шляхом реалізації своїх повноважень забезпечують режим ліцензування. По-друге, прямі та непрямі методи впливу при державному регулюванні фармацевтичної діяльності, що використовуються суб’єктами державного регулювання фармацевтичної діяльності, не обмежуються “режимом ліцензування” при наданні дозволів. Наприклад, за твердженням Н.О. Гурової, торгівля лікарськими засобами доволі часто характеризується більш високим ризиком здійснення такої діяльності особами, які не мають відповідного дозволу, ніж їх продажу в умовах аптеки (результатом такої торгівлі є потрапляння на ринок фальсифікованих, неякісних, незареєстрованих або контрабандних лікарських засобів) [9, с. 16]. Стосовно ж фармацевтичної діяльності поза сферою лікарських засобів, то особа може бути (залежно

від діяльності з предметом фармацевтичної діяльності, який не відноситься до лікарських засобів) зобов'язана пройти лише процедуру державної реєстрації суб'єкта, що здійснює господарську діяльність (у разі, коли види діяльності поза сферою лікарських засобів не потребують ліцензування), або також зобов'язана пройти процедуру ліцензування.

Відтак, для визнання діяльності фармацевтичною у законодавстві встановлені декілька альтернативних критеріїв:

1) **“формально-реєстраційний”** критерій – коли на певну особу для здійснення нею конкретного виду фармацевтичної діяльності в сфері або поза сферою лікарських засобів покладається обов'язок бути зареєстрованою як суб'єкт, що здійснює господарську діяльність;

2) **“формально-ліцензійний”** критерій – на особу, що здійснює господарську діяльність у сфері та/або поза сферою лікарських засобів, покладається обов'язок одержати ліцензію (в результаті проходження процедури ліцензування) на здійснення виду фармацевтичної діяльності, що потребує ліцензування;

3) **“змістовний”** критерій, пов'язаний з реалізацією суб'єктами державного регулювання фармацевтичної діяльності своїх владних повноважень.

Загальний обсяг кримінально-правової охорони фармацевтичної діяльності необхідно визначати з урахуванням:

– реальних (фактичних) потреб самої держави у встановленні кримінально-правових норм-заборон для здійснення фармацевтичної діяльності. При такому встановленні потрібно враховувати ступінь і характер суспільної небезпеки діянь, що вчиняються у межах фармацевтичної діяльності та посягають на її економічні (господарські) засади та/або на встановлений порядок державного регулювання фармацевтичної діяльності. Іншими словами, для встановлення цих норм потрібно встановити наявність суспільної небезпеки діянь, що вчиняються у межах фармацевтичної діяльності та посягають на її економічні засади або на порядок її державного регулювання.

– правових наслідків порушення кримінально-правових норм-заборон, які встановлені для здійснення фармацевтичної діяльності. Такі наслідки слід пов'язувати із заходами кримінально-правового характеру, що застосовуються за суспільно небезпечні діяння, які є кримінальними правопорушеннями певних видів.

Висновки. Фармацевтична діяльність містить правові та інші ознаки. Правові ознаки пов'язуються передусім зі змістом охорони здоров'я (індивідуального та/або публічного), а інші – передусім із її соціальною та економічною сутністю. Фармацевтична діяльність прямо пов'язана з її державним регулюванням, що “виражається” у його обов'язкових методах впливу (прямих та непрямих) на фармацевтичну діяльність та відзначається певним характером.

Фармацевтичній діяльності властива обов'язкова участь державного регулювання, яке забезпечує реалізацію її правових, соціальних та економічних властивостей у межах, необхідних для охорони здоров'я.

Для належної кримінально-правової охорони фармацевтичної діяльності потрібно враховувати, що в її зміст слід включати всі обов'язкові елементи фармацевтичної діяльності з урахуванням їх різного галузевого розуміння.

Загальний обсяг кримінально-правової охорони фармацевтичної діяльності визначається реальними (фактичними) потребами самої держави у встановленні кримінально-правових норм-заборон для здійснення фармацевтичної діяльності та правовими наслідками порушення кримінально-правових норм-заборон, які встановлені для здійснення фармацевтичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Немченко А.С., Галій Л.В. Державне регулювання. Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2463/derzhavne-regulyuvannya>
2. Грін О.О. Основи фармацевтичного права. Альбом схем: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Ужгород: Видавництво ФОП Сабов А.М., 2020. 211 с.

3. Алексеева І.М., Алексеев О.Г., Аніщенко М.А., Гамбург Л.С., Скрипкін С.В. Фармацевтичне право в системі права: проблеми предметної та галузевої приналежності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 18-21.
4. Берзіна А.Б., Демченко І.С. Основні підходи до визначення поняття “фармацевтична діяльність”. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2020. № 2. С. 69-73.
5. Берзін П.С. Кримінальне право. Загальна частина: підручник у 3-х т. Т. І. Загальні засади. 2-ге вид., виправ. та доп. Київ: ВД «Дакор», 2019. 562 с.
6. Волинець Р.А. Кримінально-правова охорона фондового ринку: сучасний стан та перспективи вдосконалення: монографія. Київ: ВД Дакор, 2018. 452 с.
7. Худоярова О.С. Фармацевтична хімія: навчальний посібник для студентів хімічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2018. 194 с.
8. Ісакова Т.І., Штефан Л.М. Дієтичні добавки. Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2542/diyetichni-dobavki>
9. Гуторова Н.О. Чорний онлайн ринок лікарських засобів під час пандемії covid-19: правові засоби протидії. *Форум права*. 2021. № 68 (3). С. 15-24. URL: https://forumprava.pp.ua/files/015-024-2021-3-FP-Gutorova_4.pdf

